

Brangesnė už pinigus

1

SKYRIUS

Visi Grinel Bridžo gyventojai pažinojo Semo Karaklau Lesę. Galima drąsiai sakyti, kad ji buvo garsiausias šuo miestelyje. Tokia garsi ji buvo dėl trijų priežasčių.

Pirmiausia dėl to, kad beveik visi miestelio gyventojai pripažino, jog niekuomet nematė gražesnio aviganiao šuns už Lesę.

Tai didelis pagyrimas, nes Grinel Bridžas yra Jorko grafystėje, kurią iš visų pasaulio vietų labiausiai galima pavadinti šunų karalyste. Šioje nykioje šiaurinės Anglijos dalyje šunys, rodos, auga geriau negu kurioje kitoje pasaulio vietoje. Nuo lietaus ir žvarbių vėjų šunų kailis pasidaro tankus; jie užsigrūdina lygiai taip pat, kaip ir ten gyvenantys žmonės.

O žmonės ten myli šunis ir moka juos auginti. Nuvykę į bet kurį šios didžiausios Anglijos grafystės angliakasių miestelį, pamatysite, kaip puikiausios veislės ir aristokratiškos laikyosenos šunys seka paskui skurdžiai apsirengusius darbininkus, lyg norėdami sukelti pavydą labiau pasiturintiems šunų mėgėjams, apsilankantiems čionai iš kitų pasaulio vietų.

Ir Grinel Bridžas šiuo atžvilgiu neatsiliko nuo kitų Jorkšyro miestelių. Jo gyventojai nusimanė apie šunis ir mylėjo juos; daugelis vedžiodavosi puikių šunų, bet visi buvo tos nuomonės, kad jei kada ir buvo Grinel Bridže šuo, puikesnis už Semo Karaklau trispalvę Lesę, tai labai seniai, kai jų dar nė ženklo nebuvo šiame pasaulyje.

Bet buvo dar ir kita priežastis, dėl kurios Lesė taip garsėjo miestelyje. Moterys, kalbėdamos apie ją, sakydavo: „Pagal Lesę galima nusistatyti laikrodį.“ O prasidėjo tai prieš daugelį metų, kai Lesė buvo dar linksma išdykusi kalytė. Vieną dieną Semo Karaklau sūnus Džo parbėgo namo neapsakomai susijaudinęs.

– Mama! – sušuko jis, dar nespėjęs įpulti į vidų. – Išeinu šiandien iš mokyklos, ir kaip tu manai, kas tupėjo prie vartelių ir laukė manęs? Ogi Lesė! Ir sakyk, kaip ji sužinojo, kur aš esu?

– Turbūt užuodė tavo pėdas, Džo. Tik šitaip galima tą paaiškinti.

Šiaip ar taip, bet kitą dieną Lesė vėl laukė prie mokyklos vartelių, ir trečią dieną taip pat. Slinko savaitės, mėnesiai, metai – bet kiekvieną dieną buvo tas pats. Moterys, žiūrėdamos pro namelių langus, arba krautuvininkai, stovėdami tarpduryje Didžiojoje gatvėje, įprato matyti pro šalį risnojantį išdidų, puikų šunį juodais, baltais bei auksaspalviais lopais ir sakydavo:

– Jau turbūt be penkių minučių keturios, nes Lesė bėga į mokyklą!

Lietus ar giedra, Lesė visada būdavo ten ir laukdavo berniuko. Netrukus per mokyklos kiemą pasileisdavo linksmas berniukų būrys, bet Lesei rūpėjo tik vienas. Visuomet ji linksmi su juo pasisveikindavo ir paskui kartu keliaudavo namo. Ketverius metus kartojosi tas pats.

Lesė buvo visų mylima ir miestelio gyvenime turėjo privilegijuotą padėtį. Beveik visi pažinojo Lesę. Grinel Bridžo gyventojai didžiavosi ja, nors nebūtų galėję paaiškinti kodėl. Tai siejosi su jų išdidumu, o jų išdidumas siejosi su pinigais.

Apskritai jei kas užaugindavo ypač puikų šunį, tas šuo jam vieną gražią dieną liaudavosi būti šunimi ir pavirsdavo kažkoku keturkoju daiktu, vertu didelių pinigų. Žinoma, jis dar būdavo šuo, bet drauge ir kažkas daugiau, nes apie jį galėdavo išgirsti koks nors turtuolis arba šiaip apsukrus pirklys bei šunų augintojas ir užsigeisti nusipirkti. Turtuolis ir vargšas gali vienodai mylėti šunį; tuo atžvilgiu tarp jų nėra skirtumo. Didelis skirtumas atsiranda tik dėl pinigų. Beturtis sėdi ir galvoja, kiek anglių, kiek porų pusbačių ir kiek maisto jam reikės šią žiemą, kad jo vaikai galėtų augti sveiki, ir paskui parėjęs namo sako:

– Nėra kitos išeities, reikia parduoti šunį! Vėliau kada nors užsiauginsim kitą ir pamilsim jį taip pat kaip šį.

Šitai daug puikių šunų iškeliavo iš Grinel Bridžo. Bet tik ne Lesė. Visas miestelis žinojo, kad net grafui Radlingui nepasisekė nupirkti iš Semo Karaklau Lesės. Tasai grafas gyveno savo didžiuliam dvare vos viena mylia nuo miestelio ir šunidėse turėjo daugybę puikių šunų. Trejus metus grafas mėgino nupirkti Lesę, bet Semas Karaklau buvo nesukalbamas.

– Be reikalo keliate kainą, jūsų didenybe, – sakydavo jis. – Aš jos neparduosiu už jokių pinigų.

Miestelis visa tai žinojo; štai kodėl ją taip vertino. Ji buvo jiems tikras pasididžiavimas, kurio nė pinigai nepajėgė atimti. Tačiau šunys priklauso žmonėms, o žmonės yra likimo valdžioje. Kai kada žmogaus gyvenime užėina tokia valanda ir likimas taip prislegia, jog tenka nulenkti galvą ir atsisakyti savo išdidumo, kad tik jo šeima turėtų duonos kąsnį.

Aš nenoriu kito šuns!

2

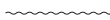
SKYRIUS

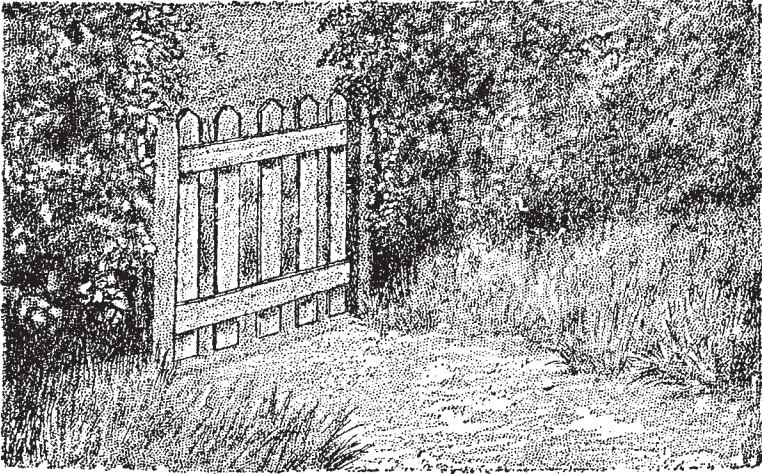
Lesės nebuvo. Tai viskas, ką sužinojo Džo Karaklau.

Tą dieną, išėjęs su draugais iš mokyklos, Džo dūmė per kiemą taip pat smagiai nusiteikęs kaip visi pasaulio berniukai, pasi-
baigus paskutinei pamokai. Iš įpratimo, kaip kasdien per daugelį mėnesių, jis negalvodamas pribėgo prie vartelių, kur jo laukdavo Lesė. Bet Lesės nebuvo!

Džo Karaklau, augalotas, malonios išvaizdos berniukas, sustojo ir ėmė galvoti, ką tai galėtų reikšti. Jis suraukė plačią kaktą virš tamsių akių. Iš pradžių jam net dingtelėjo mintis, ar tik jis neklysta.

Berniukas apsidairė į visas puses. O gal Lesė tik pavėlavo? Bet ne – negalimas daiktas! Jis žinojo, kad gyvūnai nepanašūs į žmones, kurie, nors ir naudojami laikrodžiais, tačiau dažnai vėluoja. Gyvūnams nereikia laiką rodančių mechanizmų. Jie patys geriau jaučia. Tai yra „laiko pojūtis“, kuris niekuomet jų nesuklaidina. Jie nepaprastai tiksliai žino, kada reikia atlikti kokį nors veiksmą, pasikartojantį kasdien.

Džo Karaklau žinojo tai. Jis daug kartų buvo apie tai kalbėjęs su tėvu ir klausęs, kaip Lesė sužino, kada laikas bėgti prie mokyklos vartelių. Lesė negalėjo pavėluoti.

Džo Karaklau stovėjo ankstyvos vasaros saulutėje ir galvojo. Staiga jam dingtelėjo mintis: „Gal ją suvažinėjo!“

Nors ir išsigando taip pagalvojęs, bet tuojau išvarė tą mintį iš galvos. Lesė buvo tiek išmokyta, jog neslampinėjo gatvėmis. Visuomet apdairiai ir atsargiai eidavo miestelio šaligatviais. Be to, Grinel Bridže buvo visai mažas judėjimas, pagrindinis automobilių kelias ėjo slėniu palei upę, už mylios nuo miestelio. Iki miestelio buvo tik vienas kelias, ir tas, artėdamas prie viržyno, siaurėjo, virto taku.

„O gal kas pavogė Lesę?“ Bet ir taip negalėjo atsitikti. Lesė nesileisdavo net paliečiama svetimo žmogaus, jei kas iš Karaklau šeimos jai to nepaliepdavo. Be to, Lesė buvo per daug gerai žinoma visoje apylinkėje, kad kas nors būtų išdrįšęs ją pavogti.

Bet kur ji gali būti?

Ir pagaliau Džo Karaklau, norėdamas išspręsti šį klausimą, padarė taip, kaip daro dauguma jo amžiaus vaikų: jis nubėgo namo pasakyti motinai.

Jis pasileido kaip vėjas centrine miestelio gatve. Nesustodamas dūmė pro Didžiosios gatvės krautuves, paskui gatvele į kalną. Pro vartelius jis nubėgo sodo takučiu ir dar neatidaręs durų sušuko:

– Mama! Mama!.. Kažkas atsitiko Lesei! Šiandien ji nepasitiko manęs.

Vos tik ištaręs tuos žodžius, jis tuojuo suprato, kad atsitiko kažkas negera. Niekas nepašoko iš vietos ir nepaklausė jo, kas yra. Nė vienas nesibaimino, kad jų šaunijai Lesei galėjo kas nors nutikti.

Džo tuojuo pastebėjo tai. Jis stovėjo atrėmęs nugarą į duris ir laukė. Jo motina taip pat stovėjo ir nuleidusi akis žiūrėjo į vakarienei dengiamą stalą. Valandėlę ji tylėjo. Paskui pažvelgė į vyrą.

O tėvas sėdėjo ant žemos taburetės prie židinio ir žiūrėjo į sūnų. Pamažu, netaręs nė žodžio, jis vėl nusigrėžė į židinį ir įsmeigė į jį akis.

– Ką tai reiškia, mama?! – staiga sušuko Džo. – Kas atsitiko?

Ponia Karaklau pamažu padėjo lėkštę ant stalo ir tik tada prašneko.

– Taigi kas nors turi jam pasakyti, – tarė ji lyg pati sau.

Jos vyras nesujudėjo. Tada ji pasisuko į sūnų.

– Tu turi žinoti teisybę, Džo, – tarė ji. – Lesė daugiau tavęs nebelauks prie mokyklos. Ir nėra prasmės verkti dėl to.

– Kodėl nebelauks? Kas jai atsitiko?

Ponia Karaklau nuėjo prie židinio krosnelės ir pastatė ant jos arbatinuką. Neatsigrėždama kalbėjo toliau:

– Todėl, kad ji parduota. Štai kodėl nebelauks.

– Parduota! – pakartojo berniukas graudžiu balsu. – Parduota! Kodėl jūs ją pardavėte?.. Vargšė Lesė!.. Kodėl jūs ją pardavėte?..

Motina piktai atsigrėžė.

– Ji parduota, jos nebėra, ir baigta. Todėl daugiau nebeklausinėk. Nuo to niekas nepasikeis. Jos nebėra, vadinasi... daugiau nė žodžio.

– Bet, mama...

Berniuko balsas skambėjo skausmingai. Motina pertraukė jį:

– Nebekalbėk daugiau! Eik gerti arbatos! Sėskis!

Berniukas paklusniai nuėjo į savo vietą prie stalo. Motina kreipėsi į vyrą, tebesėdintį prie židinio:

– Eik, Semai, valgyti, nors Viešpats mato, labai menki mūsų pavakariai...

Moteris nutilo, nes vyras pašoko, pagautas staigaus pykčio. Netaręs nė žodžio pripuolė prie durų, pagriebė nuo pakabos kepurę ir dingo. Trinktelėjo durys. Valandėlę namelyje buvo tylu. Paskui pasigirdo priekaištingas motinos balsas:

– Matai, ką tu padarei! Supykdei tėvą. Gal dabar džiaugiesi dėl to?

Taip pasakiusi bejėgiškai sudribo ant kėdės ir įsmeigė žvilgsnį į stalą. Ilgą laiką namelyje buvo tylu. Džo suprato, kad motina barė jį be reikalo. Bet jis taip pat žinojo, jog šitaip ji slėpdavo savo jausmus. Toks jau čionykščių žmonių būdas. Jie buvo šiurkštūs ir užsispyrę, pripratę prie sunkaus gyvenimo. Jei kas nors paliesdavo jų sielos gelmes, jie slėpdavo jausmus. Moterys bardavosi ir kalbėdavo niekus, norėdamos paslėpti skausmą.

Po valandėlės jai vėl viskas praėjo...

– Eik valgyti, Džo!

Motinos balsas dabar buvo švelnus ir nuoširdus. Berniukas įsmeigė žvilgsnį į lėkštę, bet nejudėjo.

– Džo, valgyk duonos su sviestu. Žiūrėk, kokia puiki, šviežia duona. Ką tik iškepiau. Nenori?

Berniukas dar žemiau nuleido galvą.

– Aš nenoriu valgyti, – tarė jis pašnibždomis.

– Ak, tie šunys, šunys! – vėl suaimanavo motina piktu balsu. – Tiek nemalonumų dėl vieno šuns. Žinai, aš patenkinta, kad Lesės nebėra. Tikrai patenkinta. Su ja buvo tiek vargo... kaip su vaiku. Dabar jos nebėra, visi vargai baigėsi ir aš džiaugiuosi... labai džiaugiuosi!

Ponia Karaklau nusičiaudėjo visa tirtėdama. Paskui išsiėmė iš prijuostės kišenės nosinę ir nusišluostė nosį. Pagaliau pažvelgė į sūnų, kuris tebesėdėjo nejudėdamas, ir liūdnai palingavusi galvą vėl prašneko maloniu ir nuoširdžiu balsu:

– Džo, eikš čia.

Berniukas pakilo ir priėjęs atsistojo šalia motinos.

Savo putnia ranka jinau apkabino jį ir nugrėžusi veidą į židinių kalbėjo:

– Klausyk, Džo, tu jau nemažas vaikas ir gali suprasti. Matai, pastaruoju metu mums nelabai sekėsi. Pats žinai, kodėl taip yra. Mums reikia pirkti maistą ir mokėti nuomą, o Lesė buvo verta didelės sumos pinigų... nebegalėjome jos daugiau laikyti. Užėjo sunkūs laikai. Nereikia erzinti tėvo. Jis ir taip turi daug rūpesčių, kurie neduoda jam ramybės. Dabar jau viskas baigta. Lesė nebesugrįš.

Jaunasis Džo Karaklau stovėjo šalia motinos. Jis viską suprato. Grinel Bridže net dvylikos metų berniukas supranta, ką reiškia „sunkūs laikai“.

Kiek tik siekė vaikų atmintis, jų tėvai dirbo Velingtono šachtoje už miestelio. Jie eidavo viena pamaina po kitos, nešini maisto ryšulėliais ir angliakasių žibintais; jie kasdavo anglis, kurių ten buvo gausybė. Paskui užeidavo „liesesni“ laikai. Kasyklos veiktavo su pertrūkiais ir darbininkai uždirbdavo mažiau. Tik kartkartėmis darbas atgydavo ir angliakasiai triūsavo visą dieną.

Tuomet visi būdavo patenkinti. Tai nereiškė, kad jie galėjo gyventi ištaigingai, nes angliakasių gyvenimas niekuomet nebuvo lengvas. Bet tada šeimos galėdavo gyventi be ypatingų rūpesčių ir barnių, nes ant stalo būdavo tiek maisto, kad pakakdavo visiems.

Prieš keletą mėnesių kasyklos buvo visiškai uždarytos. Didysis ratas prie šachtos šulinio daugiau nebeisuko. Nebeplaukė darbininkų pamainos. Užtat jie eidavo registruotis į darbo biržą ir stovėdavo prie jos pastato, ant kampo, laukdami darbo. Bet darbo nebuvo. Atrodė, kad jie gyvena tokioje vietoje, kur sustojo bet kokia pramonė. Ištisu miestelių gyventojai liko be darbo. Dingo viltys bent šiek tiek užsidirbti. Kad bedarbiai nemirtų badu, vyriausybė kiekvieną savaitę mokėdavo jiems pašalpą.

Džo viską žinojo. Jis girdėjo miestelio žmones kalbant apie tai ir matė, kaip darbininkai rinkdavosi prie darbo biržos. Jis žinojo, kad jo tėvas nebeina į darbą, nors nei jis, nei motina niekuomet apie tai nesikalbėdavo jam esant. Būdami šurkštūs, bet kartu ir švelnūs, jie stengėsi vieni nešti sunkią gyvenimo našta ir neapsunkinti ta našta jo jaunų pečių.

Jo protas suvokė visus tuos dalykus, bet širdis vis dar šaukte šaukėsi Lesės. Tačiau jis privertė ją nutilti. Valandėlę Džo stovėjo tylėdamas ir pagaliau paklausė:

– Mama, ar mes negalėsime kada nors vėl jos atpirkti?

– Ne, sūneli, ji labai vertingas šuo ir bus per brangi mums. Bet kada nors nusipirksime kitą šunį. Palauk tik truputį. Laikai gali pasikeisti ir tada nusipirksime mažą šuniuką. Gerai?

Džo dar žemiau nuleido galvą ir pamažu ją papurtė. Jo žodžiai buvo vos girdėti:

– Aš niekuomet nenorėsiu kito šuns. Niekuomet! Aš noriu tik Lesės!